

BUITEN

2^e JAARGANG N°. 1.

ZATERDAG 4 JANUARI 1908.

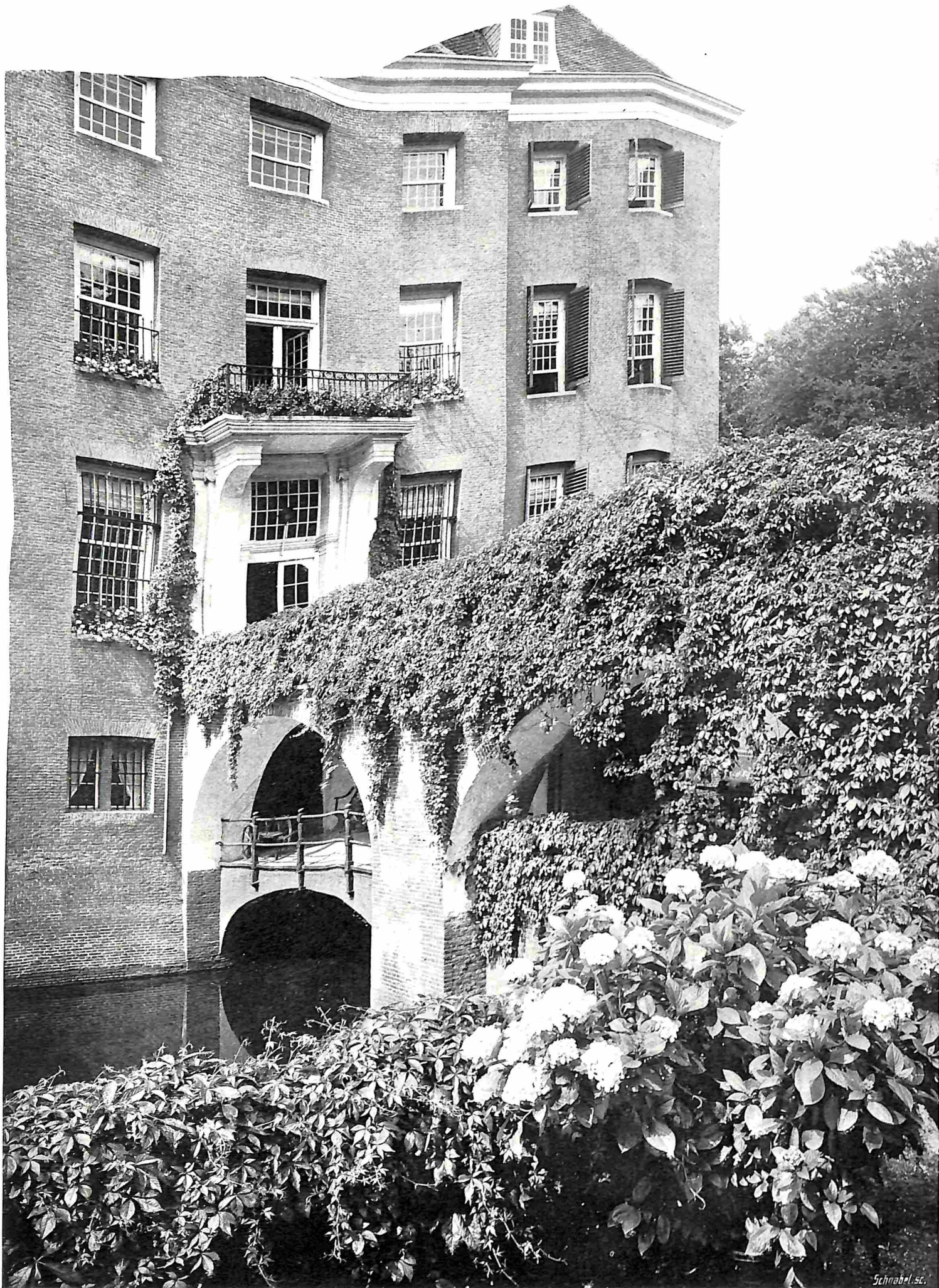

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET HUIS TE AMERONGEN. INGANG.

REDACTIE:
HENRI VAN BOOVEN, te HILVERSUM.
MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwar-
ming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: W. BAX JR.,
A. F. VAN BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, WOUTER COOL,
H. J. DAMMERMAN JR., J. W. HANRATH, E. RUEMPOL, AUG. SASSEN, PROF.
K. SLUYTERMAN, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEGG, P. WESTBROEK.
BLOEMEN- EN MOESTUIN: (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters).
J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAENS, A. FIET,
J. J. KRUYFF, M. LEUNENBURG, A. SCHUTTEVAER, E. TH. WITTE.
FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, zwolvet, honen, pluimvee en
ander gevoegte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL, VERWEY, J.
KOOIMAN, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.
FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., WOUTER COOL,
DR. A. J. M. GARJEANNE, G. A. M. GARJEANNE, MEVR. C. DE VRIES-BLOM.
HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL,
G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ, G. OOSTERBAAN.
LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-
CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L.
BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., V. R. Y. CROESEN, S. R. VON FRANCK,
J. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSSEN.
A. J. VAN SCHERMBECK, C. G. SPENGLER, DR. J. J. OTT DE VRIES.
LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: MEJ. A. BIEN-
FAIT, MEJ. C. BIENFAIT, M. J. BRUSSE, MEVR. A. BIJL VAN SLOOTEN, BERN.
CANTER, J. DAALDER DZN, HENRI M. DEKKING, P. FRANSSEN JZN., DR. A.
J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, MEVR. HOFFMANN, J. HORA
ADEMA, DR. EDW. B. KOSTER, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, J. RED-
DINGIUS, MEJ. B. STOLK, P. TEUNISSEN, DREVES UITTERDIJK.
METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C.
SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawntennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.;
paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien,
zeilen, zwemmen, visschen, watertochtsjes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.;
wedstrijden) H. F. ADAMS, LUIT. H. BIERMAN, J. COUCKE, PROF. P. H.
DAMSTÉ, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN, W. WESTRA.

INHOUD:

De sterrenhemel in Januari, door A. A. N.	blz. 2
In het najaar, door H. v. B.	3
Varia	3
Het Huis te Amersongen, door E. Ruempol, geïllustreerd	blz. 1 en 4
De groote kater Peter vertelt zijn geschiedenis, geïllustreerd	blz. 7
Zonnewijzers, door B. Stolk, geïllustreerd	8
Bladskeletten, door L. Dorsman Cz., geïllustreerd	10
Katten en de Kattenberg	10
Crocussen in huis, door E. Th. W.	11
Een aardige plant, door E. Th. W., geïllustreerd	12

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuime vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

DE STERRENHEMEL IN JANUARI.

DE „donkere dagen vóór Kerstmis” zijn voorbij, en de dagen beginnen te lengen, en dat wel met een telken jare weder verrassende snelheid, althans voor wie, zooals ondergeteekende en velen met hem, wel den zonsondergang, maar niet den zonsopgang bijwoont. Misschien vereischt de bewering, dat het lengen der dagen beter des namiddags dan des morgens is waar te nemen, eenige toelichting.

Van den langsten dag af (21 Juni, zie No. 6 van dit weekblad) neemt de middaghoogte van de zon boven den horizon gestadig af. Elken dag beschrijft de zon een kleineren boog aan den hemel: de zonsopkomst valt later, de zonsondergang vroeger: de dagen worden korter, de nachten langer. Dat gaat zoo door, totdat het wintersolstitium bereikt wordt (22 December). De middaghoogte der zon, die in Juni voor Nederland 61° was, is nu slechts 15°, de dag is van 16 uur 45 min. geslonken tot 7 uur 34 min., de zonsopkomst is van 3 uur 38 min. tot 8 uur 13 min. vertraagd, de ondergang van 8 uur 23 min. tot 3 uur 47 min. vervroegd. Na den kortsten dag herhaalt zich dan alles in omgekeerde volgorde.

Speelde hier enkel de middaghoogte der zon boven den horizon, bepaald door haren afstand tot de Noordpool des hemels, een rol, dan zou, daar de dagboog der hemellichamen door den meridiaan symmetrisch in een oostelijke en een westelijke helft wordt verdeeld, vervroeging van den opkomst. De regelgepaard gaan met gelijke vertraging van het begin van November tot half Februari zoowel de opkomst als de ondergang der zon tegenover een goedlopend horloge langzamerhand een half uur vertraagd wordt. De zon was in November een kwartier bij het horloge vóór en zij raakt in Februari een kwartier achter! Maar geen stadsmensch merkt dat, daar wij ten spijt van veler bewering, vooral in den strijd tusschen West- en midden-Europeesche tijdrekening eenige maanden geleden telkens weer geuit, naar de klok leven en, helaas, niet naar de zon. Wie een goeden zonnwijzer bezit, kan de hier bedoelde vertraging van de zon gemakkelijk waarnemen. Hij behoeft van November tot Februari slechts 12 op de schaduw te letten, heden het veroorloven, klokslag 12 op de schaduw te letten. In November wijkt deze middagschaduw zeer duidelijk naar de oostzijde af, waaruit volgt, dat te 12 uur (klokke-tijd) de zon eigenlijk het zuiden reeds gepasseerd is: het verschil draagt een kwartier. Daarentegen bereikt de middagschaduw in Februari de richting Noord-Zuid pas te kwart over 12 klokke-tijd. Derhalve is er, zooals reeds boven werd gezegd, van November tot Februari een vertraging van de zon ten bedrage van een half uur te constateeren.

Met die vertraging heeft iedereen, die op het horloge de zonsop- en ondergangen waarneemt, rekening te houden. In November versterkt deze algemeene verlaten van de zon de vertraging der zonsopkomst; daarentegen verzwakt zij de vervroeging van den zonsondergang. Na Kerstmis echter wordt door het achterblijven der zon de vervroeging der zonsopkomst minder gevoeld, terwijl daarentegen de vertraging van den zonsondergang versterkt wordt. Aan stadsmenschen, die 's morgens niet vroeg bij de hand zijn, en dus de zonsopkomst niet, den ondergang daarentegen wel bijwonen, lijkt het dus in het begin van Januari, alsof de dagen verrassend snel lengen. Vooral schaatsenrijders constateren met vreugde, dat zij op hun tochten steeds iets langer het daglicht genieten, dan zij volgens hun horloge verwachten.

Het is misschien niet overbodig, een en ander nog met een paar cijfers toe te lichten:

	Zonnetijd				Klokke-tijd			
	Zon op		Zon onder		Zon bij de klok		Zon op	
27 Nov.	7 ^u	57 ^m	4 ^u	5 ^m	13 ^m vóór	7 ^u	44 ^m	3 ^u 52 ^m
2 Dec.	8	3	3	59	11	7	52	3 48
7 ..	8	7	3	54	9	7	58	3 45
12 ..	8	11	3	51	7	8	4	3 44
17 ..	8	13	3	48	4	8	9	3 44
22 ..	8	14	3	47	2	8	12	3 45
27 ..	8	12	3	48	1	8	13	3 49
1 Jan.	8	10	3	50	3	8	13	3 53
6 ..	8	6	3	53	6	8	12	3 59
11 ..	8	1	3	58	8	8	9	4 6
16 ..	7	55	4	4	10	8	5	4 14

In de tabel beteekent het eerste getal van de derde kolom, dat de zon den 27en November 4 uur en 5 min. nadat zij in het Zuiden stond, ondergaat: uit de vierde kolom volgt echter, dat zij reeds 13 min. vóór 12 in het Zuiden stond. De zons- ondergang van 4^u 5^m wordt dus op het horloge als 3^u 52^m afgelezen (zesde kolom). Terwijl in de werkelijkheid de kortste dag, 22 December, den vroegsten zonsondergang (3^u 47^m) en de laatste zonsopkomst (8^u 14^m) heeft, zoo is, op de klok afgelezen, op den kortsten dag de avond al aan het lengen. Immers gaat de zon den 22en te 3^u 45^m klokke-tijd onder, den 17en echter reeds te 3^u 44^m. Natuurlijk is het lengen van den dag maar schijn: wat men 's avonds wint, verliest men 's morgens. Op de klok afgelezen vertraagt zich de zonsopkomst ook na Kerstmis nog, zooals de tabel aangeeft.

Het in de vierde kolom aangegeven verschil tusschen zonnetijd d. i. zonnwijzerstijd en klokke-tijd heet *tijdsvereffening*; ik stel mij voor, een ander maal hierover een iets uitvoeriger mededeeling te doen, in de hoop, daarmede den bezitters van zonnwijzers van dienst te zijn. Tevens zal ik voortaan de tijdsvereffening telkens voor den 1en en den 16en der maand opgeven: ter aanvulling van de tabel diene nu alvast de mededeeling, dat den 1en Februari de zon 14 min. bij de klok achter is.

Mercurius is in Januari niet waarneembaar, tenzij misschien als avondster, in de allerlaatste dagen der maand.

Venus gaat al in het begin van Januari meer dan twee uren na de zon onder, en zal dus in de avondschemering zeer gemakkelijk op ruim 30 ten Oosten van de zon te vinden zijn.

Mars staat nu links (ten Oosten) van Saturnus: de onderlinge afstand dezer planeten verandert in den loop der maand van 2 tot 19. De beide planeten zijn 's avonds aan den zuidwestelijken hemel de meest in het oogvallende hemellichamen. Mars blijft, in de Visschen, naar het Oosten loopen: zijn middellijn, en daarmede zijn helderheid, neemt zeer langzaam af. Jupiter prijkt den ganschen nacht in volle pracht aan den

hemel, en verhoogt den luister van den in onze streken toch al zoo schitterenden winternacht.

Saturnus blijft zich in de Visschen langzaam naar het Oosten bewegen. Over de met Mars gevormde constellatie spraken wij boven reeds. De ring, welks „donkere” zijde ik in November en December ettelijke malen waarnaam (zie No. 30 van *Buiten*), zal ons omstreeks 7 Januari zijn verlichte kant weder toekeeren en dan ook officieel weer zichtbaar zijn.

De nieuwe maan van 3 Januari brengt ons een *totale zoneklijs* die echter alleen in den Stillen Oceaan zichtbaar is. Door de astronomen van Lick Observatory in Californië is een expeditie uitgerust om het merkwaardige verschijnsel waar te nemen.

De stand der *Sterrenbeelden* in den vóóravond (ongeveer 8 uur) blijkt uit het volgende overzicht:

Zenith: Cassiopeia, Giraffe, Perseus;
Noorden: Groote en kleine Beer, Draak, Jachthonden;
Oosten: Eenhoorn, kleine Hond, Kreeft, groote en kleine Leeuw, Lynx, Tweelingen, Wagenman;
Zuidoosten: Groote Hond;
Zuiden: Driehoek, Eridanus, Orion, Ram, Stier, Walvisch;
Zuidwesten: Visschen;
Westen: Andromeda, Hagedis, Pegasus, Vos, Waterman, Zwaan;
Noordwesten: Cepheus, Lier.

De *Melkweg* loopt te 8 uur van het N.W. door het Zenith naar het Z.O. Als ooit de pracht van den sterrenhemel tot bewondering kan dwingen, dan is het wel in Januari. In het Zuiden staat het vermaarde, door alle eeuwen heen druk bezongen sterrenbeeld Orion, met Aldebaran, de Hyaden en de Pleiaden (het zeveng-sternte): in het Oosten de sterrenbeelden Tweelingen en Wagenman, in het Zuidoosten de helderste vaste ster des hemels, Sirius, terwijl aan den Westhemel Zwaan en Lier prijken. Van de vijftien sterren „der eerste grootte”, die Nederland kent, zijn er niet minder dan tien gelijktijdig boven den horizon, nl. Betelgeuze, Rigel, Procyon, Sirius, Regulus, Aldebaran, Pollux, Vega, Capella en Deneb.

Vallende sterren zijn in de eerste dagen van Januari in vrij groot aantal te verwachten: vooral in den nanacht zal een straalpunt op de grens der sterrenbeelden Draak en Boötes kunnen worden opgemerkt. In het einde der maand lette men op het *Zodiakaallicht* (zie No. 17 van dit weekblad), dat aan den avondhemel onder tamelijk gunstige omstandigheden gezien kan worden, en op den *Gegenschein*. De ster *Mira Ceti* is, als dit nummer verschijnt, al weer verdwenen, wel te verstaan voor het bloote oog. Er vallen deze maand wederom eenige *Algol-minima* (zie No. 30) op geschikte uren, nl. den 19^{en} te 12 uur en den 22^{en} te 9 uur.

A. A. N.

Verbetering van een storende drukfout in No. 30. In op één na de laatste zinsnede van mijn artikeltje over den Sterrenhemel moet gelezen worden: „waarvan $\frac{2}{5}$ op A en $\frac{1}{5}$ op B komt”.

Correspondentie. Een onzer lezers schrijft: „Ik las in een encyclopaedie, dat de kern der kometen zoo ijl is, dat de lichtste gassen op aarde er niet mede te vergelijken zijn. Hoe is dit te rijmen met de onderstelling, dat de vallende sterren, die men zich toch als vaste lichamen denkt, de overblijfselen van verdwenen kometen zijn?”

Een komeet kan zeer goed uit vaste lichamen bestaan, en toch ongelooflijk ijl zijn. De inhoud van onze aarde is ongeveer één quadriljoen dM³, d.i. dus miljoen maal miljoen maal miljoen maal miljoen. Als nu een komeet dezelfde afmeting bezit, en uit duizend biljoen stukjes ijzer bestaat, elk 1 cM³ groot, dan is haar gemiddelde dichtheid toch slechts één tien-miljoenste van de dichtheid van waterstof, het lichtste der ons bekende gassen. De dichtheid van ijzer is hierbij op 7 gerekend.

Nu is het zeer onwaarschijnlijk, dat dergelijke vaste lichaampjes het hoofdbestanddeel van den kometenkern vormen. Integendeel leert de spectroscopie, dat de kometen grootendeels uit gasvormige verbindingen van koolstof en waterstof bestaan. In elk geval blijft het zeer goed mogelijk, dat „met de ijlheid der kometen de lichtste gassen op aarde niet te vergelijken zijn”.

Het is overigens de vraag, of wij ons de door deze gassen omhulde vaste stof bij voorkeur in stukken van grammen of kilogrammen massa moeten voorstellen. De verschijnselen der vallende sterren laten zich ook zeer goed verklaren, als wij de lichaampjes nog veel kleiner onderstellen, niet grooter dan een erwt b.v., of als kleine klompjes fijnverdeelde materie, misschien zelfs als rookwolkjes! Men bedenke daarbij, dat *in de leeg der wereldruimte* een rookwolkje even goed met een snelheid van veertig K.M. per secunde voortvliegen kan als een steen.

A. A. N.

IN HET NAJAAR.

NAARMATE de winter komt, kan het in het najaar buiten soms zoo wonderlijk zijn. Heel in den aanvang van den herfst zijn dan de landschappen zoo stil en klaar, het is alsof de dagen hooger over ons leven gaan, alsof ze rein en rustig wachten op wat komen moet. Van die kalme hoogheid komt uit de natuur een groot deel

in ons wezen. Wij aanzien het alles zwijgend en wachten mee.

De dagen zijn helder, en landwind trekt koel door de boomen waarin het blad dor ritselt, de hemel zonder wolken is zoo koud lichtblauw, de nachten vertellen lange, prachtige verhalen van de eeuwigheid vol sterren. Maar de kracht van die stemmingen gaat wel snel te loor. Op een morgen is het mistig, den ganschen dag blijven de nevels hangen, eindelijk gaat het regenen en alles is gedaan. In de bosschen staan de boomen druipnat, de druppels tikken in den vijver neer. Maar snel draait de wind opnieuw naar het Westen, Noord-Westen, Noord naar Noord-Oost en een vorstmorgen daagt uit fijne nevels, er is een zilverigen schijn over alles, weer straalt de zon en de bladeren zweven neer. Zoo wordt het gouden tijdperk ingeleid, October, en de tijd der glanzende, weemoedige gedachten. O hoe staren wij soms naar het gulden, afgevalen loof in de grasperken onder de boomen, het is ons als ligt onder elk blad iets begraven van dien schoonen nazomerschen tijd, toen de Oosten-wind zoo hoog door de klare luchten woei.

En langzaam gaan de dingen rond ons dood. Wat lastige vliegen blijven hinderen binnenshuis, vervelende overtoolligheden die de zomer ons naliet. Wij wandelen voor het laatst in onzen tuin, waar al gewerkt moet voor het komende, verre jaar. Wij kijken aandachtig toe hoe er diep gespit wordt, hoe er wordt geplant in bloemen- en in vruchtentuin. Dan beginnen we ook weer meer op al die vaste planten te letten, die in het najaar zoo verlaten en als sombere voorwerpen van koude verwaarloozing nog ongedekt op den omgewerkten, zwarten teelgrond staan, ook wordt nu mest op de grasperken gebracht; ja, het is wel zeker, de winter komt, de barre winter komt.

Wij mijmeren voor ons huis, zien de klimrozen gebecht aan den muur, ook den blauwen regen, daaraan zullen over zooveel maanden weer de bloemen bloeien. De oude bladeren van de beukenhaag ritselen, de beukenhagen kunnen soms al zoo mooi groenen in April....

Toch schuchter denken we aan het voorjaar, het is nog zoo ver, we moeten nog door den langen, donkeren herfst, daar komt nog een kortste dag over zoo en zooveel weken, en dan misschien een winter, streng, veel sneeuw en veel vorst.

In de steden loopen de menschen winkel in en winkel uit, de teesten zullen gevierd worden, St. Nicolaas, Kerstmis, de straten in mist, blauwige nevels, zijn vol, om drie uur wordt het licht in de winkels al aangestoken.

Maar wij wandelen eenzaam de bosschen in, zien er de dennen en de donkere sparren zoo gelaten staan, totdat de hemel bloedrood kleurt in het Westen en de vroege schemer daalt.

H. v. B.

VARIA.

De Nederlandsche Alpen-Vereeniging zond ons haar juist-verschenen Mededeelingen (N°. 2 December 1907). Het is een handig boekje met enkele zeer mooie alpen-fotografieën versierd, dat er zeer zeker toe zal bijdragen, om de Nederlandsche Alpen-Vereeniging, waarvan de heer Ph. C. Visser Gzn. te Schiedam, gaarne inlichtingen aan belangstellenden verschaft.

Wat het doel en streven der vereeniging is, moge blijken uit het hieronder volgende uittreksel der statuten.

De vereeniging stelt zich ten doel de kennis der berglanden in het algemeen, en der Alpen in het bijzonder, onder de Nederlanders te verbreiden, het maken van tochten en wandelingen in de gebergten door Nederlanders te bevorderen, en een band te vormen tusschen alle personen die dergelijke streken bereizen. Zij tracht dit doel te bereiken: 1°. door de verspreiding onder hare leden van geschriften betreffende de Alpen in den meest uitgebreiden zin; 2°. door de oprichting eener bibliotheek van werken van dergelijken aard; 3°. door het houden van vergaderingen; 4°. door zich in betrekking te stellen met de buitenlandsche vereenigingen die hetzelfde doel beoogen; 5°. door zoo mogelijk middelen aan te wenden die kunnen dienen om het reizen in het hooggebergte te vergemakkelken.

* * *

Een grappenmaker vertelde dezer dagen dat hij een voortreffelijk middel uitgevonden had om het maken van „sticks” bij het hockey-spel te voorkomen en zodoende het gevaar bij dit spel tot een minimum terug te brengen. Hij zeide reeds patent op zijn uitvinding te hebben genomen in Engeland. Het middel zou bestaan uit een dun zeer sterk lederen riempje, of een koord van zijde, dit koord zou bevestigd moeten worden met het eene einde aan des spelers hockeylaars met het andere aan spelers hockeystok, en wel zoo bevestigd dat het hem nimmer in staat zou stellen zijn stok, hooger dan tot zijn elleboog op te heffen, terwijl het middel er uit den aard der zaak zeer zou toe bijdragen om het short-passing te bevorderen. Voor de backs, had hij, zoo beweerde hij, een zelfde toestel uitgevonden, het koord zou voor de backs iets langer mogen zijn.

Foto Aug. F. W. Vogt.

VOORGEVEL.

HET HUIS TE AMERONGEN.

HET gedeelte van de provincie Utrecht tusschen de gelijknamige hoofdstad en Arnhem, reeds op Gelderschen bodem, is misschien meer dan enig ander plekje van ons land in oude tijden bezaaid geweest met ridderhofsteden en edele huizen, waarvan heden ten dage nog hetzij de ruïnes, hetzij de goed bewaard gebleven gebouwen te zien zijn.

Fel moge het provincialisme zich doen gelden, wanneer een Haarlemmer zijn Hout heeft te verdedigen tegenover het Bosch van den Hagenaar, deze zijn Leidschen straatweg tegenover den Zeister-weg of de Middachter-allee — maar allen zullen het er vrijwel over eens zijn, dat onder de heerlijkheden van grooten omvang en aanzienlijke waarde, het Huis te Amerongen in de bovenbedoelde streek van Utrecht een der allereerste plaatsen inneemt.

Het Huis te Amerongen dan, een riddermatige hofstad, is gelegen aan den rechteroever van den Ouden Rijn tusschen Wijk bij Duurstede en Rhenen, nabij het dorp Amerongen en de adellijke huizen Wayenstein, Zuilenstein, Lievendaal, Berkestein en Natewis. Van het dorp Amerongen, dat een der meest welvarende is uit den omtrek en verrukkelijk gelegen te midden van bosschen zoo dicht bij een rivier, voert een breede laan met hoogopgaand geboomte naar het kasteel.

Treft men het, dat bij een bezichtiging van het goed de rhododendron aan den ingang van de groote brug over de slotgracht in vollen bloei staat en dus ook het verdere groen en de kostbare gewassen in den vorstelijk aangelegden tuin met de prachtige doorkijkjes — dan staat men, voor het kasteel gekomen, een oogenblik als verbluft stil. Het is niet, omdat het gebouw op zich zelf zoo bijzonder verrukt door uiterlijken praal of weelderigen stijl, maar te midden van water gelegen, schier verscholen in het groen, imponeert zijn vorm, groot, vierkant, streng regelmatig zonder veel sieraden, maar geweldig door zijn ernst en omvang. Het weelderige groen, de sierlijke klimop, die zich slinger langs de balustraden van de dubbele, fraaie steenen brug, geven er iets tooverachtigs aan en met het balkon, dat boven den ingang is aangebracht en 's zomers prijkt in bloemenweelde, wordt het massale van den eersten aanblik, zeer gelukkig, gebroken.

Zware steenen palen staan bij den ingang der laan, die het kasteel met het dorp en de buitenwereld verbindt; kloeke bruggen liggen over de breede grachten, die het slotterrein omringen en

op het groote voorplein prijken de stallen, met een paviljoen aan beide zijden. Zware boomen overschaduwden haast het ruime plein geheel en aan hun groen sluiten zich aan de begroeide zij-kanten van de hoofdbrug. Deze voert, drie bogen groot en met marmereen beelden versierd, naar het kasteel, dat recht tegenover de stallen ligt. Een breede brug, vlak onder de eerste gebouwd en bereikbaar langs breede treden aan het einde van het slotplein, leidt naar de kelderverdieping. De twee steenen trappen nevens den opgang der brug geven tevens toegang tot een sierlijk, tamelijk breed terras aan de buitenzijde der gracht, begrensd door de hooge gemetselde balustrade van het voorplein en aan het einde afgesloten door kostbare hekken, die de gekroonde en ineengevlochten letters W. en M. (William en Mary) dragen. Langs dit terras komt men aan de eene zijde in het park, met uitgestrekte gazons en zwaar geboomte, waaronder eeuwenoude stammen — aan de andere zijde in de moestuinen, door een muur van den weg afgesloten.

Wanneer het eerste slot, dat tot de grootste kasteelen van het Sticht behoort moet hebben, hier gebouwd werd, is, evenals van veel andere ridderhofsteden niet met voldoende zekerheid te bepalen. Evenmin is aan te geven, wie de stichter geweest is van het oude huis, dat reeds in het begin van de veertiende eeuw moet bestaan hebben.

In 1370 behoorde het Huis aan het adellijke geslacht van Borre van Amerongen, welk geslacht Borre zich van Amerongen bleef schrijven, ook nadat die heerlijkheid aan anderen overging. Het geslacht Borre stierf den 7den Februari 1724 uit met Koenraad die evenals zijne huisvrouw Josina Antonia Taets van Amerongen, aan de kinderpokken overleed, zonder nakomelingen na te laten. Bij zijne teraardebestelling werd dan ook zijn geslachtswaapen gebroken en in zijn graf geworpen.

Door het huwelijk van Bertha van Amerongen, dochter van Elias van Amerongen, met Gerard, natuurlijken zoon van Hubert V. tienden Heer van Culemborgh, kwam het slot in een nieuwe familie. Van de Culemborgh's was de geslachtsnaam oorspronkelijk van Bosinchem en zij telden hun afkomst van de graven van Teysterbant. In 1555 werd Culemborgh tot een afzonderlijk graafschap verheven.

Van Bertha's man ging het kasteel over op Gijsbrecht van Nijenrode — echtgenoot van de zuster van den bekenden Frank

GEZICHT OP HET VOORPLEIN.

Foto Aug. F. W. Vogt.

Schinkel sc.

van Borssele, gemaal van Jacoba gravin van Beijeren. In 1470 overleed Gijsbrecht van Nijenrode kinderloos, maar reeds in 1459 had hij het kasteel overgedragen aan Everwijn van Culemborgh, die het echter 19 April 1462 weder aan Gerard van Culemborgh (Bertha's man) moest afstaan, daar deze zich het recht van lossing — bij de overdracht — had voorbehouden. Hij werd bij uitspraak van goede mannen in zijn bezit gehandhaafd en door David van Bourgondiën, bisschop van Utrecht, als getreden in de rechten van den Heer van Gaasbeek, op nieuw met Amerongen beleend*).

Het eigenaardige en ingewikkelde van de oude geschiedenis der heerlijkheid Amerongen komt hierdoor, dat ze deels den bisschop van Utrecht, deels den Domproost toekwam, terwijl het huis geruimen tijd aan de grafelijkheid van Holland leenroerig was en de voorburch aan de Staten van Utrecht als een Gaasbeek's leen. Bovendien werden beide gedeelten vroeger en later aan verschillende Heeren in pandschap afgestaan en natuurlijk waren eidelooze oneenigheden daarvan het gevolg. Ook waren de heerlijke rechten en het kasteel op verre na niet altijd in de zelfde handen.

Het kasteel ging 31 Mei 1470 aan Willem van Swieten over. Deze van Swieten — of gelijk men vroeger schreef: van Zweeten — was een natuurlijke zoon van Boudewijn van Swieten, Heer van Calslagen en Loendersloot, die onderscheidene aanzienlijke ambten bekleedde, — en was dus niet gesproten uit diens huwelijk met Lutgaard van Nijenrode. In 1480 tot Procureur Generaal bij den Hove van Holland aangesteld, verwisselde Willem van Swieten dit ambt dertien jaren later met dat van Griffier bij het zelfde Hof. Zijn wettige zoon was Mr. Dirk van Swieten, Raad en Procureur-Generaal bij hetzelfde Hof, die gehuwd was aan Magteld van der Does en in 1502 overleed.

Deze Dirk van Swieten nu kreeg in 1480, den 12den Augustus, de heerlijkheid Amerongen. Bij koop kwam het Huis vervolgens aan Gijsbrecht van Hemert, herkomstig van een heerlijkheid in het land van Arkel, ook wel Uithemert genoemd, welke reeds in de 15de eeuw onder de Nederlandsche Edelen bekend was. Dit geslacht van Hemert heette eigenlijk Turk, en was aan dat van Nijenrode vermaagschap, doordat een zekere Willem Turk Jonkvrouwe Josina van Nijenrode — een minderjarige, doch zeer rijke erfdochter — schaakte en zoo tot gemaal kreeg.

Tot 19 Maart 1503 bleef het huis in handen van Gijsbert van Hemert, ging op dien datum van zijn overlijden over aan zijn zoon Jan, die de bezitting den 28sten November 1552 weder aan een Gijsbrecht naliet — die het vijf jaren later overdroeg aan Goert, Baron van Reede van Saasfeld. In 1561 ontving deze van Philips II als Graaf over deze gewesten, tegen betaling van een som van acht duizend gulden, de heerlijkheid in pandschap.

Goert, baron van Reede van Saasfeld, die meestal verkeerd Godard genoemd wordt (een naam, het eerst door een zijner kleinzoon gevoerd), werd in September 1516 geboren uit Adriaan van Reede, Heer van Saasfeld en Brandlicht en Lucia van Goor, was Hoofdschout der stad Utrecht en werd in 1557, wegens de ridderhofstad Amerongen, in de ridderschap van Utrecht beschreven. Zijn gemaal was Geertruida van Nijenrode en als gevolg van dit huwelijk werd hij in 1558 met de ridderhofstad Zuilestein beleend.

Hij was benoemd tot lid van het gezantschap, dat Nederland in 1585 aan Hendrik III van Frankrijk zond, doch moest, onderweg ziek geworden, achterblijven en stierf nog 19 April van dat zelfde jaar.

Bij testament van 1 December 1579 had hij aan zijn oudsten zoon, Heer Adriaan van Reede, de Heerlijkheid Saasfeld (of Saetsvelt) vermaakt; aan zijn zoon Frederik de heerlijkheid en het Huis van Amerongen en aan zijne dochter Adelheid het Huis Suilestein (Zuilestein).

Na het overlijden van baron Goert kwam het weldra tusschen de kinderen tot schermutselingen, processen en hevige geschillen.

*) Aardige bijzonderheden uit de geschiedenis van het huis te Amerongen in deze tijden geeft het volgende lijstje van perkamenten charters, berustende in het archief van het voormalige graatschap Kuilenburg (Culemborgh):

1434. 19 Sept. Gijsbert van Nyenrode, door opdragt van Gerit bastaard van Culemborg, met het huis te Amerongen beleend.

1438. S. Martijnsavond in den winter. Berta van Amerongen, huisvrouw van Gerit bastaard van Culemborg, geeft het huis te Amerongen met al zijn toebehooren aan Gijsbert van Nyenrode in honderdjarige erfpacht.

1439. Op H. jaarsavond. Berta van Amerongen, huisvrouw van Gerit bastaard van Culemborg, geeft aan Gijsbert van Nyenrode kwijtschelding ter zake van eene overeenkomst, welke hij met baren vader Elias van Amerongen had aangegaan.

1439. Dingsdag na alrekinderdag. Berta van Amerongen, huisvrouw van Gerit bastaard van Culemborg, en haar zoon Elias bekenen het huis te Amerongen, met al zijn toebehooren verkocht te hebben aan Gijsbert van Nyenrode.

Eod. Berta van Amerongen, huisvrouw van Gerit bastaard van Culemborg, belooft het huis te Amerongen ten leenregte te zullen opdragen ten behoeve van Gijsbert van Nyenrode.

Eod. Elias van Amerongen, doet afstand van zijn regt van versterf en van Berta van Amerongen, ten behoeve van Gijsbert van Nyenrode, op het huis te Amerongen, en haar zoon Elias doen afstand van

1440. 1 Junij. Berta dochter van Elias van Amerongen, huisvrouw van Gerit, bastaard van Culemborg, en haar zoon Elias doen afstand van het huis te Amerongen ten behoeve van den hertog van Bourgondië.

Eod. Het huis te Amerongen door Berta, huisvrouw van Gerit, bastaard van Culemborg, opregtelijk opgedragen aan den hertog van Bourgondië, ten behoeve van Gijsbert van Nyenrode.

1444. Op H. Sacramentsavond. Reinoud van Wyl en Jan van Best verklaren, dat Berta van Amerongen, huisvrouw van Gerit, burggraaf van Culemborg, voor den hoogen burg te Duurstede, haar leen verzoekt.

(Wordt vervolgd).

Foto Aug. F. W. Vogt.

ACHTERZIJDE EN RECHTER ZIJGEVEL.

DE GROOTE KATER PETER VERTELT ZIJN GESCHIEDENIS.

WANNEER gij mij hier voor het vuur ziet zitten, waardig, stevig in de pels, met dikke grove snorren, breed en krachtig, zooals het een goed en wijs kater past, dan zoudt ge waarlijk niet vermoeden, dat ge met een kater te doen hebt, die eens een allersomberste jeugd doormaakte, jeugd rijk aan lichtlooze, zielschokkende gebeurtenissen.

Ik werd geboren op een groote luitenplaats. Gij merkt op: dat is dan nog zoo heel betreurenswaardig niet, maar wanneer ik u vertel dat ik in den tuin geboren werd van dat buitenverblijf, in een kuultje onder in de beukenhaag, waar mama mij met nog vijf broertjes en zusjes had neergelegd en waar de regen ons 's nachts doornat maakte, zoodat we 't soms ontzettend koud hadden, vooral tegen den morgen, dan zult ge wel van inzichten veranderen.

Toen wij onze oogen nog niet open hadden, voelde ik op een middag hoe een hard ruw ding zich in het nest drong en een oogenblik later miste ik twee van mijn naaste bloedverwantjes. Dit vond ik raadselachtig en noodlottig en hoe klein en onervaren ook, ik beschouwde dit als een somber en onheilspellend voor-teken. Later kwam ik te weten, dat een broertje en een zusje door den tuinbaas wreedaardiglijk om het leven waren gebracht. Hij had ze in een emmer water verdrongen, in water, dat akelige koude natte, onze ervvijand. Mijn moeder moet ook troosteloos over het geval geweest zijn, zij weende dagen lag, tot den eersten dag waarop wij onze oogen openden.

Toen gebeurde er iets zoo afschuwelijks, dat ik het u nauwelijks durf te verhalen. Mijn moeder was een schoone vrouw. Onbegrijpelijkwijze had mijn vader haar in den steek gelaten. Hij had altijd beweerd dat men het met de huwelijksvrouw niet zoo nauw moet nemen. Op een middag, gingen ons de oogen geheel open. Het was heerlijk warm zomerveder, en ik zag hoe schoon alles buiten is op 't land. De zon brandde lekker, ik zag vogels vliegen in de blauwe lucht en krekels sjirpten in het groen.

niet verweg ontwaarde ik dat mama zich nuttig bezig hield met sprinkhanen vangen, die zij dan aandachtig, de kop schuins omhoog, oppenzelde. Toen plotseling kraakte het in de dorre beukenbladeren onder de haag en ik ontwaarde een reusachtig oranje kater, die in één hap mijn zusje Grizijntje den kop vermorzelde en met een paar haastige slokken 't arme kind in een ommezien naar binnen werkte. Ik begon luidkeels te mauwen of liever te piepen, want ik had toen nog lang niet die klankvolle diepe stem, waarmee ik later zooveel jonge meisjes-harten wist te veroveren. Juist wilde de kater zich ook aan mij vergrijpen, toen mijn moeder hem verwoed de klauwen in de oogen sloeg, een hap in den nek gaf en hem verder zóó geweldig toetakelde, dat hij al gauw zijn heil zocht in de vlucht.

Mama viel na dit voorval even flauw, een zwakheid haar om zoo iets ontzettends, niet kwalijk te nemen. Wij troostten haar zoo goed als we konden, mijn broertje Wombatje, (wij noemden hem zoo omdat hij van jongs af aan zoo gevuld was geweest) en mijn zusje Bontemie. Toen zij weer tot zich zelve kwam, verhaalde Mama ons onder snikken, dat Grizijntje door haar eigen vader was opgegeten. ...

„Het ondiertje“, zoo huilde zij. „Tot voor betrekkelijk korten tijd was hij de eenige man dien ik werkelijk lief had en die mij ook met zijn hoffelijke en beleefde manieren zoo zeer wist te bekoren dat ik geheel onder den invloed raakte van zijn vleierij. Hij zwoer mij liever duizend dooden te willen sterven dan mij alleen te laten, totdat ik opeens niet meer wist waar hij gebleven was. Ik zocht hem overal, maar van je vader geen spoor. Eerst dacht ik, 't is maar een grapje, maar later kwam ik achter de waarheid. Hij had mij geene bedrogen en flirtte op een boerenhofstede met een ordinaire magere kat. „Wat zal ik mij nog om haar bekommeren.“ hoorde ik hem een avond zeggen tegen die slet. En nu na weken, daar ontmoette ik je vader weer eergisteren bij den moestuin. Hij wilde de vriendschap

hervormen, maar ik bleef standvastig; ik had eerbied voor mezelf. Hij drong aan telkens en telkens weer, maar om een eind aan de zaak te maken, keerde ik onverschillig en ging naar jullie terug. En nu, nu hier snikte mijn moeder wederom allerhevigst — nu heeft hij uit jaloezie en nijd je arme zusje opgegeten!

Toch kwamen we dit te boven. Vader verontrustte ons niet meer en wij kregen het kalmpjes. Het was zulk een goddelijken zomer. We keken onze oogen uit naar al het schoone dat er in den tuin te zien was: inderdaad die dagen waren lang niet kwaad, zij moesten helaas het droeve inleiden, ze waren als de rust en de stilte die storm voorafgaan. Moeder verzorgde ons uitstekend en leerde ons de eerste beginselen van de jacht op vogels en veldmuizen. Zij spoorde ons veel aan tot de sport. De sport, zoo beweerde zij, maakte het kattengeslacht zoo lenig en taai en ook de vleeschvoeding prees zij aan, als het hulpmiddel om die hoedanigheden te verkrijgen. Wij moesten met elkander worstelen, krijgertje spelen, in boomen klimmen, loer-, dans-, spring-, lik-, krab- en scheuroefeningen houden. Onder den invloed van die zalige zomersche buitenlucht en het voortreffelijke voedsel (moeder bracht ons dikwijls jonge konijntjes), groeiden wij zeer snel en werden zoo sterk als leeuwen.

Wij hadden eens een zeer heeten dag samen gespeeld en turnoefeningen gehouden bij de haag, waar de dienstmaagd van het huis een droogrek neergezet had. Eenigszins vermoeid van de sport en de lange likoefening daarop gevolgd, hadden wij ons gedrieën neergeveld in het gras naast een akker vol hoogopgeschoten suikerbieten. Wij dommelden zalig, ik was half wakker en zag, de ooren gespist toch nog, hoe het puntje van Wombatjes staart langzaam heen en weer wiebelde. Toen klonk op eens een akelig geknor of gebrom, zóó schrikkelijk als we het nog nooit te voren hadden gehoord. Ik keek om en zag daar een reusachtig geelharig gebaard monster met een hatelijken kop en breeden muil vol glinsterende, lange, witte tanden.

„Een hond!“ mauwde moeder. „Opgestaan en onvervaard stand houden!“

Wij sprongen naast moeder en maakten ons zéér dik, deden onze staarten onnoemelijk opzwellen. Alle vier bliezen we, hoog trokken we onze ruggen.

„Afwachten en bij de minste beweging onverschrokken attackeren, mik op de oogen,“ commandeerde mama. En die lafaard droop af met zijn staart tusschen de pooten. „O zoo,“ zeide moeder. En dadelijk daarna vervolgde zij. „Nu hebben jullie ook eens een lesje in het stand houden en het moedig zijn gehad. Weest nooit lafhartig, maar houdt stand als ge maar eenigszins meent de overmacht te kunnen imponeren of afbreuk

te doen. Dus voortaan imponeeren door moed in de eerste plaats en flink verdedigen als de vijand tothandtastelijkheden overgaat. Past nu op want de schurk zal wel terug komen; dat soort is onze aartsvijand. Jullie moogt nooit teerhartig zijn in den aanval, want dit monster kan onzen dood worden, als hij onverwachts aanvalt.

Een ding nog: Past op dat ie altijd ergens dekking zoekt, wanneer het gedrocht weerkomt, ga desnoods dadelijk in een boom om hem van daar uit het land op te jagen en te treiteren, want hij dorst naar jullie bloed. Maar laat hij je nooit in het open veld aantreffen, daar is hij baas. Maar mocht 't ooit voorkomen, verdedig je tot het uiterste en gebruik nagels en tanden.

Van af dien dag was het voorgoed met onze rust gedaan. Ontelbare malen kwam de hond, dat verfoeilijke wangedrocht terug, altijd brutaler, uitdagender, met nijdig, moordlustig gegrom en vertoon van lange, scherpe tanden. Moeder, een middag in de lindenlaan wandelend, werd plotseling door hem aangevallen. Het gedrocht sprong verraderlijk van achter het schuurtje en hapte woest toe; moeder echter in een ommezien had zich omgedraaid, krabde hem met een snellen pootzwaai vier diepe groeven in zijn leelijken, leerachtigen, natten neus en kroop toen vlug in een boom: haar staart had ze zoo dik weten te maken, dat we een oogenblik niet konden gelooven dat het werkelijk haar staart was. In den boom begon moeder den hond met uitdrukkingen van den diepsten haat te hoonen, het was zóó verschrikkelijk haar verguizingen aan te hooren, dat wij beangst werden: zij kon het eens al te erg maken, dan zou het monster om zijn woede te koelen het nest gaan bezoeken en ons arme jeugdige weerloozen, met huid en haar verslinden. Moeder ging intusschen door hem steeds grievender scheldnamen toe te grollen. Zoo zeide ze bijvoorbeeld: „chchchuu! chchchuuu! chchch!“ wat „wrede moordenaar!“, „ppffhhuu!“ wat „vervloekte schurk“ en 't langgerekte, dreigend-binnensmondsche „hnnnnne hnnne!“ wat: „Als 't me bij m'n leven gegund is, sla ik je beide oogen uit“, beteekent.

Apropos lezer, sta mij toe dat ik mijn verhaal even onderbreek. Ik ben ondanks mijn flegma en schijnbare onverstoordeheid, buitengewoon sensitief en merk heel goed op, dat gij na mijn verhaal geen heel goeden dunk van mama en in het algemeen van ons geheele kattengeslacht krijgt.

(Wordt vervolgd).

ZONNEWIJZERS.

Que l'aiguille circule sur un cadran d'or ou de bois, l'heure n'a que la même durée.
(CHATEAUBRIAND).

TIJD...., o, dat woord!.... Begrijpen we het....? Vatten we het? Dat niet-wezende, dat met het bestaan van menschen van zelf gegroeide begrip van iets.... van wat?.... 't Is niet te grijpen,.... niet te benadeven;.... 't is duizeling-wekkend ijl, vluchtig, en ondenkbaar;.... 't is een even vasthaken van de eeuwigheid;.... 't is het kanaliseeren over een ridicuul kleinen afstand van een immer-voortgolvenden, eindeloozen oceaan, immens om ons, achter ons, voor ons, over ons....!

Tijd!.... 't Is 't gaan van geboorte tot dood;.... 't is 't gaan van opstaan tot het zich te ruste leggen;.... 't is het groeien, bloeien en verdwijnen van geslachten, nog eens geslachten en nog eens;.... van duizenden, duizenden en nog weer duizenden....

Tijd....! Alles ligt er in van wat uitmaakt 's menschen leven en leed, 's menschen opperste zaligheid en smartelijkst lijden.

Tijd....! 't Is het ontwikkelen van het kind, 't is de eerste tand, de eerste onvaste treedjes.

Tijd....! 't Is het groeven van rimpels in een glad gezicht, 't is het streepen van zilvergrijs in bruin en blond haar, 't is 't nederbuigen van eenmaal opgerichte gestalten.

Tijd....! 't Is het kiemen van het zaadje, het wortelschieten van de plant, het openspreiden in oppersten bloei, 't is het langzaam verdorren, verdrogen, vergaan.

Tijd....! 't Is het bouwen van groote kathedralen, het gestadig omhoog werken den hemel tegemoet; het is het langzaam verbrekken, wankelen, ineenzakken en verpulveren.

„Genieten”,.... zeggen de menschen. En Tijd krimpt samen, vliedt met onbegrijpelijke snelheid henen.

„Lijden”,.... zeggen de menschen. En Tijd rekt zich, strekt zich, kruipt voort als een traag reptiel.

Tijd is met ons, altijd, voortdurend, onafgebroken, beheerscht elke daad, elke gedachte, knipt af, hecht weer aan en gaat verder,.... ongezien.

De Zon heeft den menschen het eerst een zichtbare voorstelling van Tijd gegeven.

De zon bracht den dag; met de zon verdween ook de dag en

VERTICALE ZONNEWIJZER VAN HET KERKJE TE EYAM (ENGELAND.)

heerschte donkere nacht.

Het begrip van dag en nacht gaf vastere vorm aan het begrip: tijd.

Het woord „zon” werd een tijdmaat en de ouden spraken graag van „zoo-veel zonnen”, in plaats van „dagen”.

De zon met haar gestadigen rondgang door het luchtruim van Oost naar West, met haar voortdurend lengende en kortende schaduwen, teekende de uren af op de eindeloze Tijd-baan.

Zoo werd in de oude, oude oertijden de stand der zon aan de hemelen en de lengte der schaduwen van boomen of rotsblokken geraadpleegd door den mensch, evenals nu nog de herder, die zijn kudde weiden laat in ruime eenzaamheid, op het oog het daguur weet te bepalen met dezelfde gegevens.

Vele, vele eeuwen geleden heeft de mensch, gedreven door zijn behoefte om den vluchtigen tijd stap voor stap te volgen, zich er op toegelegd een toestel te vervaardigen, dat hem dit mogelijk zou maken met absolute juistheid.

Uit dat zoeken en streven is de „zonnewijzer” geworden, een door strepen in vakken verdeelde oppervlakte, waarop het uur wordt aangegeven door een staaf, welker schaduw door de zon telkens weer op hetzelfde uur op dezelfde streep geprojecteerd wordt.

De Chinezen, de Egyptenaren, de Chaldeeërs, ja, zelfs de Hebreërs hebben het gebruik van zonnewijzers reeds gekend.

In de Heilige Schrift lezen we in II Koningen XX vers XI: „En Jesaja, de profeet riep, den Heere aan, en Hij deed de schaduw tien graden achterwaarts keeren in de graden, dewelke zij nederwaarts gegaan was, in de graden van Achaz zonnewijzer.”

En in het boek van Jesaja XXXVIII vers VIII wordt hetzelfde verhaald in deze bewoordingen: „Zie, Ik zal de schaduw der graden, die met de zon in de graden van Achaz zonnewijzer nederwaarts gegaan is, tien graden achterwaarts doen keeren. Dies is de zon tien graden teruggekeerd in de graden, die zij nederwaarts gegaan was.”

Bij de beroemde Elgin-collectie in het Londensche British Museum is een zonnewijzer van marmer, afkomstig uit Athene en gemaakt door Phaedrus, zoon van Zoilus in de 2de eeuw vóór Christus.

De eerste zonnewijzer, die te Rome gezien werd, werd daar in het jaar 293 vóór Christus door krijgsvolk gebracht van uit Sicilië. Maar daar dit toestel vervaardigd was voor de stad Catana, die niet op dezelfde geografische breedte lag als Rome, kon het voor Rome slechts onjuiste tijdaanwijzingen geven.

Naar aanleiding hiervan even een enkel woord over de *gnomonica*, de kunst om zonnewijzers te vervaardigen.

Een zonnewijzer moet speciaal geconstrueerd worden voor iedere plaats, volgens haar geografische breedte en de *gnomonica* is eigenlijk niets anders dan de oplossing van een algemeen werkstuk der Beschrijvende Meetkunst.

Als punt van uitgang moet men een lijn hebben evenwijdig met de as der aarde, en die laten voorstellen door een dunne stift, of projecteert op een horizontaal of vertikaal bord. Deze schaduw moet des middags te 12 uur, als de zon juist in het Zuiden is, samenvallen met de uurlijn 12 op dat bord.

Wie meer wil weten over het construeren van zonnewijzers, kan er een volledige verklaring van vinden in een goed werk over „Beschrijvende Meetkunst” (o.a. in dat van J. Badon Ghijben, uitgegeven te Breda door Broese en Co.).

Een der oudste zonnewijzers, die tot ons is gekomen, is zeker wel die in 1741 opgegraven werd in Villa sur monte Tusculano.

Deze stelt voor een Hercules-figuur, die een hollen hemisfeer torscht. In dezen halfbol is de zonnewijzer aangebracht.

Want ze kunnen allerlei vormen aannemen. De uurplaat kan horizontaal, of vertikaal zijn, of wel een rechte hoek vormen; de uren kunnen aangebracht worden in een halfbol, en aan de binnenzijde van een ronden hoepel.

Daar zonnewijzers veelal aangebracht werden tegen muren van voorname gebouwen, op publieke plaatsen, spreekt het van zelf, dat de versieringskunst zich ook tot deze tijd-aanduiders uit

ZONNEWIJZER VAN GEKLEURD GLAS IN DE OUDE PASTORIE TE DIDSBURY (ENGELAND).

OUDE HORIZONTALE ZONNEWIJZER
OP ZUIL TE HAWKSHEAD (ENGELAND).

om de uurplaat en vormden daarboven een grooten strik. En in dat sinister médaillon kroop de schaduw voort, in alle lengte uitmetend de uren, die de ongelukkigen daarbinnen nog te toeven hadden achter zware kerkmuren, of nog te leven hadden, totdat de doodstraf aan hen voltrokken zou worden.

Ook de zonnwijzer van het Palais Royal tijdens het Directoire en tijdens Louis Philippe is beroemd geweest, vooral om zijn „coup de canon” van 12 uur 's middags.

In China wordt nog veel gebruik gemaakt van zonnwijzers en dikwijls in verbinding met brandglazen, die boven losse patronen zóo opgesteld zijn, dat op elk uur door de werking der zonnestralen in het brandglas zooveel patronen ontploffen als er daguren vervlogen zijn.

Mij is dit idee weinig sympathiek. Tijd ijlt geruischloos voort op stille, snelle voeten; waarom als voor een dief verraderlijke hinderlagen leggen en onder dien voortspoedenden, geluidloozen tred, patronen spreiden, zoodat brutaal opknalt ieder vervlogen uur?

Maar, — 't is waar —, practisch nut heeft het zeker en doen onze rader-uurwerken niet hetzelfde?

Hoewel, in poëzie winnen dan toch de metalen tongen het, die harmonieus het uur uitgalmen en verkonden in hooge lucht of stille binnenkamer.

Juist echter het zwijgende van zonnwijzers heeft iets indrukwekkends. Zonder geknars van kettingen en raderen, zonder beierende klokken, zonder tikken en slaan, kruipt de schaduw-vinger geheimzinnig voort van uur tot uur, als een altijd levend iets, dat geen inmenging van menschen behoeft.

De Hercules-wijzer, die na een slaap van eeuwen en eeuwen onder de ruïnen van Villa sur monte Tusculano, weer aan het daglicht werd gebracht, hervatte dadelijk zijn rustigen arbeid en de vinger, die het laatst het uur aangewezen had van zijn verval, wees nu stil bescheiden naar het uur van zijne herrijzenis.

Als ik, zwervend door stille tuinen, door oude parken, op een afgelegen plek, te midden van een eenzaam grasveldje, dat in de zon te stoven lag, een zonnwijzer vond staan op oud granieten voetstuk, als ik tuurde en tuurde naar dien ernstigen, stillen schaduw-vinger, dan voelde ik dezelfde plechtige, heilige ontroering als die mij bij het binnentreden in een tempel kan bevangen. En voor mij was het werkelijk als een tempel: de tempel van den alom-tegenwoordigen Tijd-God, die hier een zichtbaar teeken van zijn bestaan zond aan de arme, lijdende menscheid. „Wees gerust, o, menschenkind;... ik leef, ik ben. Ik voer u veilig henen naar eeuwige vrede en rust.” — En wat ik dan voelde, leek op een gebed.

Tot ik weer opkeek en om me blikte en in het geboomte een saterbeeld zag lachen of mijn potsierlijk mismaakte gestalte zag in een ouderwetschen tuinspiegel.

Wat een stemmingsvolle bekoring in die oude tuinen!

Heerlijk, dat men die bekoring tegenwoordig weer voelt en er weer in weet te brengen. Zij, die zich gaarne uit het drukke stadsleven terugtrekken buiten, weten ook de charme van deze dingen en hebben ook weer graag in hunne omgeving een zonnwijzer, die den indruk wekt, dat Tijd rustiger vervliedt, heel stil, geduldig, zonder ij.

Beroemde zonnwijzers zijn die van Straatsburg, van de Sant-Marco te Venetië, van Hamptoncourt in Engeland, van Saint-Martial en Limoges in Frankrijk, van Sund in Zweden.

In de Kew-gardens tegenover de villa staat er een op een vierkant granieten trappen-verhooging van vijf treden, daarop een

ging strekken en de artiesten bejeverden zich er een mooien vorm aan te geven, in stijl van het gebouw, en ze te verfraaien door beeldhouwwerk, schilder- en smeedwerk. Dikwijls werden ze met deviesen versierd, met figuren, attributen en met stijlornameent.

Luguber beroemd was de zonnwijzer van de oude Bastille. Aan weerszijden bevond zich een mannen- en vrouwenfiguur, hals, handen, voeten en middel in ketenen en boeien gekluisterd. De ketenen hingen af, omljstten de inscriptie, slingerden zich dan als een guirlande

sierlijk zuilvormig voetstuk, waarop het uurbord en dan de schuin geplaatste stift.

Een soortgelijke bezat Charles Dickens in zijn tuin te Gads-Hill.

In Engeland kan men deze Gads-Hill sun-dials en Kew sun-dials nog krijgen.

Het voetstuk van de Kew Sun-dial bestaat dan uit een echt graniet-zuiltje afkomstig van de oude Kew-bridge.

Even wil ik ook aanstippen de zonnwijzers van gekleurd glas, aangebracht in kerkraden of in particuliere huizen, zooals men ze tegenwoordig wel in Engeland vervaardigt. 1)

Ook ziet men veel de globe-vormige zonnwijzers; die bestaan uit eenige vergulde hoepels, als 't ware het geraamte van een aardbol vormend. Binnen in een breeden vergulden hoepelband zijn de uren aangegeven en de schaduw wordt geworpen door de spil van deze globe, die in 't midden een klein bolletje heeft, opdat de schaduw zich duidelijker afteekene.

Zulk een zonnwijzer staat op een met klimop begroeid steenen voetstuk in den tuin van het kasteel Amerongen en ook in het rosarium van het Kasteel Middachten.

In de 16de eeuw werden door paus Sylvester de draagbare zonnwijzers uitgevonden; dit waren dus eigenlijk de eerste zak-uurwerken.

Als men in Musée Cluny te Parijs of in de Wallace Collection te Londen deze fijn bewerkte instrumentjes, ware kleinoodyen van goud, zilver of ivoor, aandachtig beschouwt, dan ziet men, hoe ze gebruikt werden in combinatie met een kompas, waardoor men het voorwerpje eerst altijd naar het Noorden kon richten.

Zoo gebruikt de officier te velde of de explorateur ze thans nog wel. Het stemmingsvolle van oude zonnwijzers wordt nog sterk verhoogd door de motto's, waar ze dikwijls mee versierd zijn: motto's in oud-Gothische letters, motto's dikwijls vervaagd, gedeeltelijk uitgewischt door den tijd en toch sprekend tot den voorbijganger met stille stem uit ver verleden.

Waarschuwend, met diepe levenskennis, zeggen zij: „Tempus fugit” (*De Tijd vliedt*). „Carpe Diem” (*Geniet den dag van heden*). „Omnia Tempus Habent” (*Door alles is een tijd*). „Docet Umbra” (*De Schaduw leert*). „De Tijd vliegt snel. — Besteedt hem wel.” „An Hour is a portion of thy Life! — Do to-day's work to-day.” „Uren, dagen, maanden, jaren, vliegen als een schaduw heen.” „Tijd slijt”. „Beidt uw Tijd”. Of zich zelf beschrijvend in naïviteit en hoovardij: „A Lumine Motus” (*Door het Licht gewogen*). „Solis et Artis Opus” (*Het werk van Zon en Kunst*). „Me Lumen vos Umbra Regit” (*Het Licht richt mij, de Schaduw u*).

„I speak not, yet all understand me well,

I make no sound, and yet the hours I tell.”

„Amyddst ye flowres — I tell ye houres.”

„Let others tell of storms and showers,

„I'll only count your sunny hours.”

Of blij verkondigen zij de grootheid der Zon en van God: „The Sun is the Light and Glory of the World”. „Heil, o, Zon!”

„Lead kindly Light”. „Er zij Licht”. „A Dieu seul Honneur et Gloire.”

En dan weer in moedelooze verzuchting: „Tout casse, tout passe, tout lasse”.

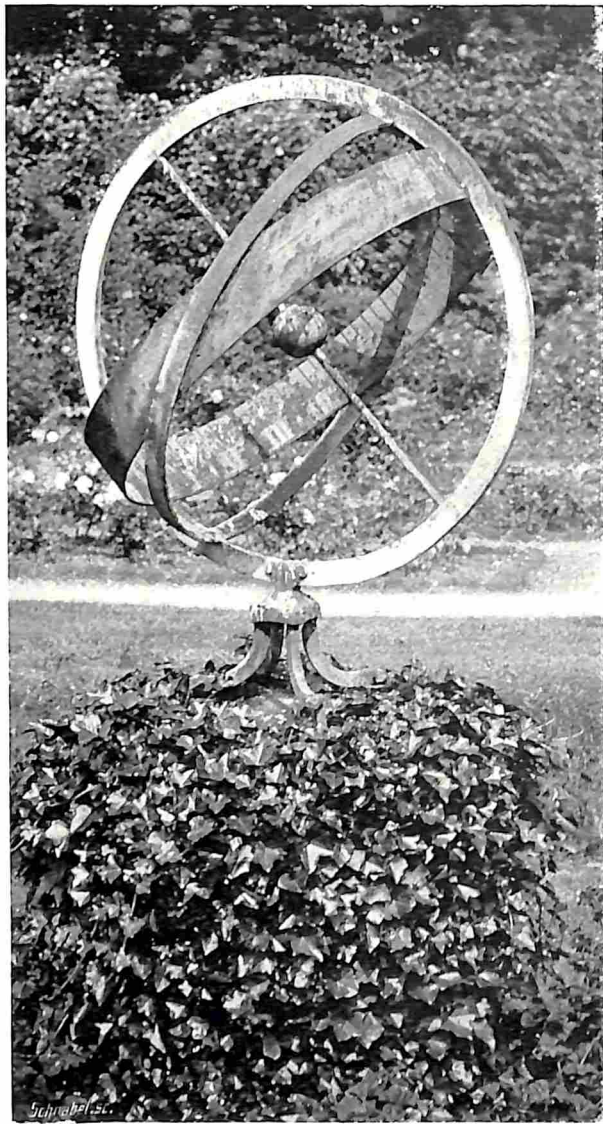
„Elken Morgen, nieuwe Zorgen”.

„Ne pouvons-nous jamais sur l'océan des âges, — Jeter l'ancre un seul jour?”

En in stille tuinen, tegen oude kerkgevels, op zonnige grasvelden is het of de traag voortkruipende schaduw-vinger en de inzwijgen-toch-sprekende motto's zacht doen huiveren door onze ziel de mystieke devotie van het Heiligste der Heiligen in oeroude Tempels.

B. STOLK.

1) Bij F. Baker, Sun-dial house 12, Clerkenwellroad, London, E.C., wien ik de foto's van Engelsche zonnwijzers dank, hierin gereproduceerd.

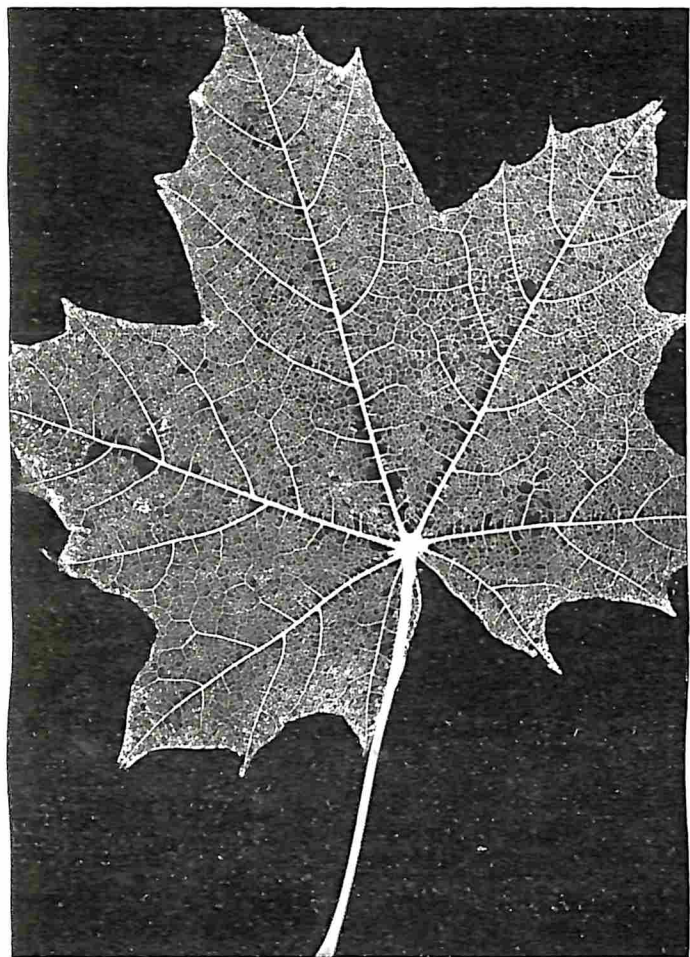
ZONNEWIJZER IN DEN TUIN
VAN HET KASTEEL ZUYLESTEIN.

En ie kon 'r 'n smijt op voor je wat an 'm bespeure kon. 'k Wul maar zegge, dat toe 't toch laat moest worre, dat ie 'r gien bien in 'ezien zel hewwe om 'r nog 'n paar uurtjes bij te plakke om 's lekker te pimpele.

Maar op 't lest liet ie den toch 's z'n peerdje voorspanne om 's nee moeder te gaan kijke.

't Was al donker en dat end straatweg effies voorbij de Vier State tot de buurt ken allemachtig donker weze, dat je gien vleck voor je ooge ken zien, en den moet 't herfst weze. Je rij maar op goed geluk of. As 't peerd de stiene maar onder 'm houdt.

Deer blijft zijn peerd zoo maar in iens staan, stokstijf. Hij geeft 'm mit de zwiep wat op z'n mieter, maar bles vergloeit 't. Het beest springt wel op, maar doet gien stap verder en begint bar skril te hinneke. De boer is zoo goed niet, of ie moet van 't krat of om 't te zien wat 'r is. En as 'k je nou toch vertel, dat 't peerd zoo maar voor een muur stond . . . ! Gien gewone muur van stiene, maar een muur van zand of zoo. Hij kon 'r mit gien mogelijkheid deur. Z'n peerd wier bang, trapte, sloeg as 'n ketter en sprong maar heen en weer. Radeloos van angst loopt de boer om zijn wage heen. Wat moet ie beginne!

BLAD VAN EEN AHORN.

peerd 't zegge kon, ie z'n baas gelijk zou geve.

Afgestompt bang was ie 'eweest 't leste brok van de weeg en nee die tijd heb ie 't altijd op dat donkere end verzien."

Onze spookverteller leek te willen ophouden. „Maar van die katten bij den meelmolen?" vroegen we hem.

„O ja, das waar ok. Deur die Katteberg zou 'k de âre poessies vergete. Ikke heb ze ok wel 's wulle zien danse zoo poot an poot 's nachs. En 'k ben den nog al 's an de weg, zie je. Maar nooit hew 'k wat 'emorreke. 'k Heb ok wel 's iens zo'n kol neeëloope over dag of 's eves laat, maar d'r is me nooit gien keer wat overkomme. Wel heb 'k soms driemaal op ien dag zo'n mensch doel-loos zien rondslettere en ok ben ik 's op 'n bruileft 'eweest, weer zo'n hallevé kol ok was. 'k Hield 'r in de smieze en âre ok en wêl om twaalf uur 's nachts ging ze effies weg. Gien mensch wist weer ze was. Gek, zie je, den wier ze miskien ok wel 'n kat. 't Was toch casiweel, en ik ken je verastereere, dat 'k 't 'ezien heb mit me eige ooge.

Maar die molenaar den was 's op 'n nacht in z'n mole. In veul dage was 'r gien wind 'eweest en d'r lage 'n boel vrachies te wachte. 't Liep teuge feestdage. En de bakkers wachtte op meel. Brood moest 'r weze. Toe 't eindelijk begon te waaie, moest de molenaar 's nachs wel an 't werk. In 'n paar nachte had ie al gien bed 'ezien. As ie in beweging was, kon ie 't wel wakker houë; maar as ie 's effies niks te doen had, viel ie op de meelzakke neer van sleperigheid. De derde nacht had ie 'n pot mit vuur en 'n keteltje water mee'enome ein de mole om 'n pot starreke koffie te zette. Den zou ie wel goed wakker blijve, want geen ding is beter, as je niet in sleep wul valle, prebeer 't maar 'r 's, as 't zoo uitkomt. Toe 't twaalf uur was, nam ie 's 'n koppie. En as je den zoo allienig zit, as 't allemaal den zoo stil is om je heen, den begin je soms van zelf an spokerij te denken. De molenaar ok. En 't was net of de poessies 'r op 'ewacht hadde, dat de goeie man z'n eigen 'n beetje bang 'edocht 'ehad. Deer kwamme 'r 'n paar opzette, poot an poot, jawel, zoo maar de mole in mesjeere. En ze liete 't niet bij danse, o ne! Ze begonne zoo waar te zinge:

„De molenaar, die vroeg aan mij.
Poessielief, van weer kom jij?"

Moest ie nog beter bewijshewe, dat 't kolle ware? In iens is 't mit z'n bangheid 'edaan.

„Kolle in me mole? 'r Uit zelle ze!" Maar in iens vliegt 'm deur z'n kop, dat slaan en skoppe en trappe gien straal geeft bij echte kolle. Maar heb ie nag gien kokend water in z'n keteltje? Hij pakt 't beet, smijt 't nee de katte en ien is 't zoo mooi in z'n bakkes, as 'tmaarken.

Weg benne ze! Die heele nacht gien last 'r meer van 'ehad! En wat hoort ie daagsteran 's oches van z'n vrouw?

— „Wat heb ouwe . . . 'r bar 'ebrand guster evend; 'k had 't mit 't mensch te doen, toe 'k 'r pas zag!"

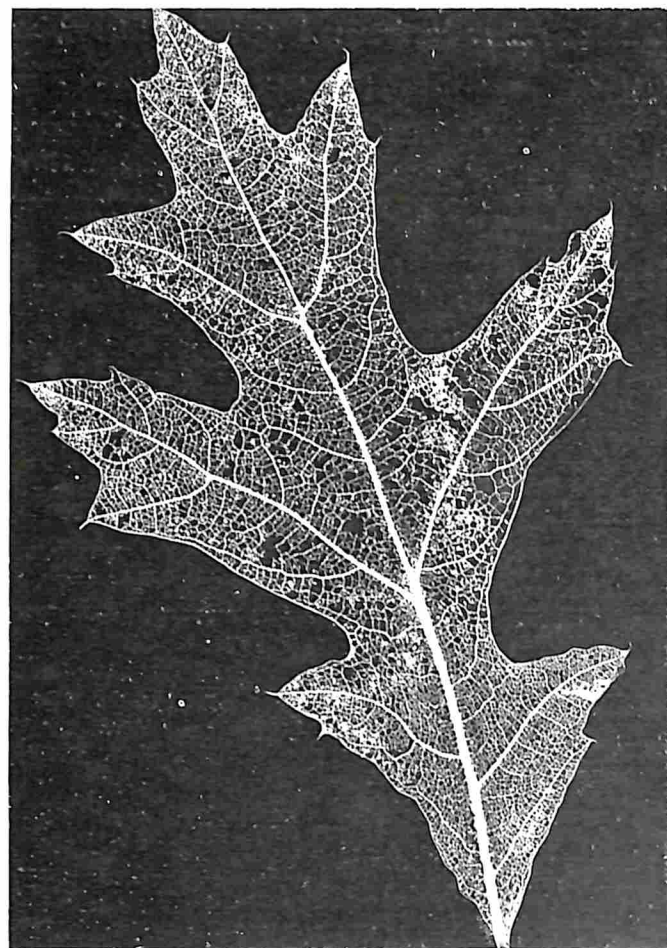
Moet je nog ver? Hoe was ie? Spiktakels toch, hej?

Nag starker hew 'k 't 'ehoord. 'n Smid had 'n vrouw, die 't ok zo'n beetje kon; 't kolle, zie je. Maar 'r man leek 't wel niet te wete, te minste nooit mork ie wat van die kollerij in z'n eige huis.

D'r kwam 's 'n nuwe smidsknecht. En die mork 't wel, dat 't 's nachs niet pluis was. Altijd om 'n uur of twaalf liep 'r 'n zwarte kat deur 't huis. 't Was net, of ie 't altijd zien moest. Hij wier 't loof. 'n Skarp brok ijzer nam ie mee, de âre nacht, en wist de kat zoo te gooie, dat 'r 'n stukkie van z'n voorpoot of was. En . . . de ochtend 'r op was de vrouw 'n brokkie van 'r vinger kwijt.

En wat ik je nou nog vertel, heb ik van 'n vrouw, die 'r werachtig niet om liege zel. 'r Kind was bekold, 't was 'r mirakel ziek van. Ja, zoo erg was 't, dat ze 't kind somwijle op de vloer vonde en in de wieg lag den 'n kat. As 'k 'r niet zoo goed kon, wou 'k 't zelf niet geloove.

En zoo hew 'k 'n kijke op katte 'ekrege. 'k Mot niks van 'n kat hewwe!"

BLAD VAN EEN CANADEESCHEN EIK.

CROCUSSEN IN HUIS.

HYACINTHEN en Tulpen worden nog dikwijls, hetzij op glazen, hetzij in potten, in kamers of serres gekweekt; met Crocussen is dit echter minder het geval. Zelden of nooit zag ik ze en toch kan men ook van deze lieve voorjaarsbloemen zooveel plezier hebben.

De oorzaak, dat zij zoo weinig in huis gekweekt worden, zal wel daarin te zoeken zijn, dat zij den naam hebben er slecht te bloeien. Zij maken gewoonlijk lange en forsche bladeren, doch de bloemen blijven achterwege en daar is het toch om te doen.

Wil men er succes mede hebben, dan moet als volgt gehandeld worden. Een ondiepe schaal of schotel wordt voor drievierden met wit zand gevuld. Hierop zet men de Crocusknollen en wel zoo, dat de een tegen den ander staat. Is men hiermede gereed, dan wordt wat water tusschen de knolletjes geschonken, zoodat het zand goed vochtig wordt. Hierna zet men de schaal in een koelen donkeren kast, en laat ze daar een week of zes in staan. Nu en dan ziet men eens na, of het zand niet droog wordt, in welk geval het een weinig moet begoten worden, dikwijls zal dit echter wel niet noodig zijn. Na den genoemden tijd zal men zien, dat de knollen wel goed beworteld, doch dat de bladeren niet doorgegroeid zijn en dit laatste mag ook niet gebeuren. De schaal wordt nu voor het raam gezet van een kamer of serre, waar slechts gestookt wordt, wanneer het vriest. Warmte verdragen de Crocussen niet en hierin ligt juist de groote fout, die gewoonlijk begaan wordt. Zet men ze toch in een verwarmd vertrek, dan zullen wel spoedig de bladeren doorgroeien, doch de bloemen blijven steken. Laat men ze daarentegen koud staan, dan zullen de bloemknoppen zich langzaam ontwikkelen en de bladeren meer achterlijk blijven. Zijn de eersten zoover ontwikkeld, dat de kleur zichtbaar wordt, dan kan men ze gerust in een warmer vertrek zetten. Zij zullen dan spoedig open gaan en er een waar sieraad vormen. Het best geschikt hiertoe zijn blauwe of witte Crocussen.

E. TH. W.

EEN AARDIGE PLANT.

ER is in de laatste paar jaren in de Tuinbouwpers heel wat te doen geweest over de *Kochia trichophylla*, wel een bewijs, dat het een plant is, die de aandacht heeft getrokken van vele kweekers en wij durven dan ook gerust verklaren, dat zij die aandacht dubbel waard is en dat ieder, die haar in zijn tuin kweekt, veel plezier van haar hebben zal.

Deze *Kochia* behoort tot de natuurlijke familie der *Chenopodiaceae* of Melden, een familie, die juist niet bijzonder rijk is aan sierplanten, en waarvan er slechts enkele in de tuinen worden gekweekt. De hier bedoelde plant werd het eerst in 1893 in Pennsylvanië opgemerkt, maar er werd niet heel veel waarde aan haar gehecht, zoodat zij toen weer verloren geraakte, doch gelukkig in 1899 weder in handen kwam van den Heer Burpee te Philadelphia, die, ziende dat het een plant was, welke ongetwijfeld aan tuinliefhebbers belang zou inboezemen, haar voortkweekte en in den handel bracht. Hij bood haar toen aan onder den naam *Kochia Scoparia* en onder dezen naam komt zij hier en daar in zaadcatalogi nog wel voor. De echte *Kochia Scoparia* heeft echter met de hier bedoelde plant weinig uitstaande. Over deze naamskwestie is nu in de Duitsche tuinbouwbladen heel wat geschreven, veel meer, dan de lezers van dit blad zal interesseeren. Het gevolg van al dit geschrijf is echter geweest, dat de plant hoe langer hoe meer bekend werd, dat iedere kweeker haar wilde hebben, waardoor zij thans in Duitschland vrij algemeen en ook hier te lange nogal verspreid is geraakt.

Brennender Busch noemen de Duitschers haar, een naam, die deze eigenaardige plant volkomen typeert. Wanneer men haar toch in zijn tuin gekweekt heeft en half Augustus op reis gaat om half September thuis te komen, dan zal men de fraaie groene planten, die den tuin sierden, niet meer herkennen; in plaats van groen zijn zij toch donker wijnrood geworden en zij maken zoo een niet minder fraai figuur dan in den voorzomer. Hij, die thuis bleef, heeft kunnen waarnemen, dat dit verkleuren geleidelijk in zijn werk is gegaan. Eerst zag hij een licht rose tint door de bovenste takjes schemeren. Deze tint werd gaandeweg donkerder, en breidde zich hoe langer hoe meer over de plant uit. Waren het aanvankelijk de bovenste bladeren, die rose waren en in wijnrood overgingen, gaandeweg deden dit ook de takjes en deelde de kleur zich ook aan de onderste bladeren mede en na eenigen tijd was de plant geheel rood geworden. Ook zoo getint maakt zij een alleraardigst en verrassend effect, vooral omdat zij langen tijd deze kleur behoudt. Eerst, wanneer midden October het weer ongunstiger begint te worden, gaan de *Kochia's* langzamerhand afsterven en einde October kan men aannemen, dat zij hier te lande allen verdwenen zijn, want het is een éénjarige plant en na dus haar zaad gerijpt te hebben, sterft zij af.

Heeft men de plantjes nauwkeurig bekeken, dan zal men opgemerkt hebben, dat de kleine, onaanzienlijke, vuilgroene bloempjes in de oksels der bladeren staan en dat die door kleine vruchtjes worden opgevolgd. Deze vruchtjes kan men half October op de reeds medegedeelde wijze verzamelen en op een droge plaats bewaren.

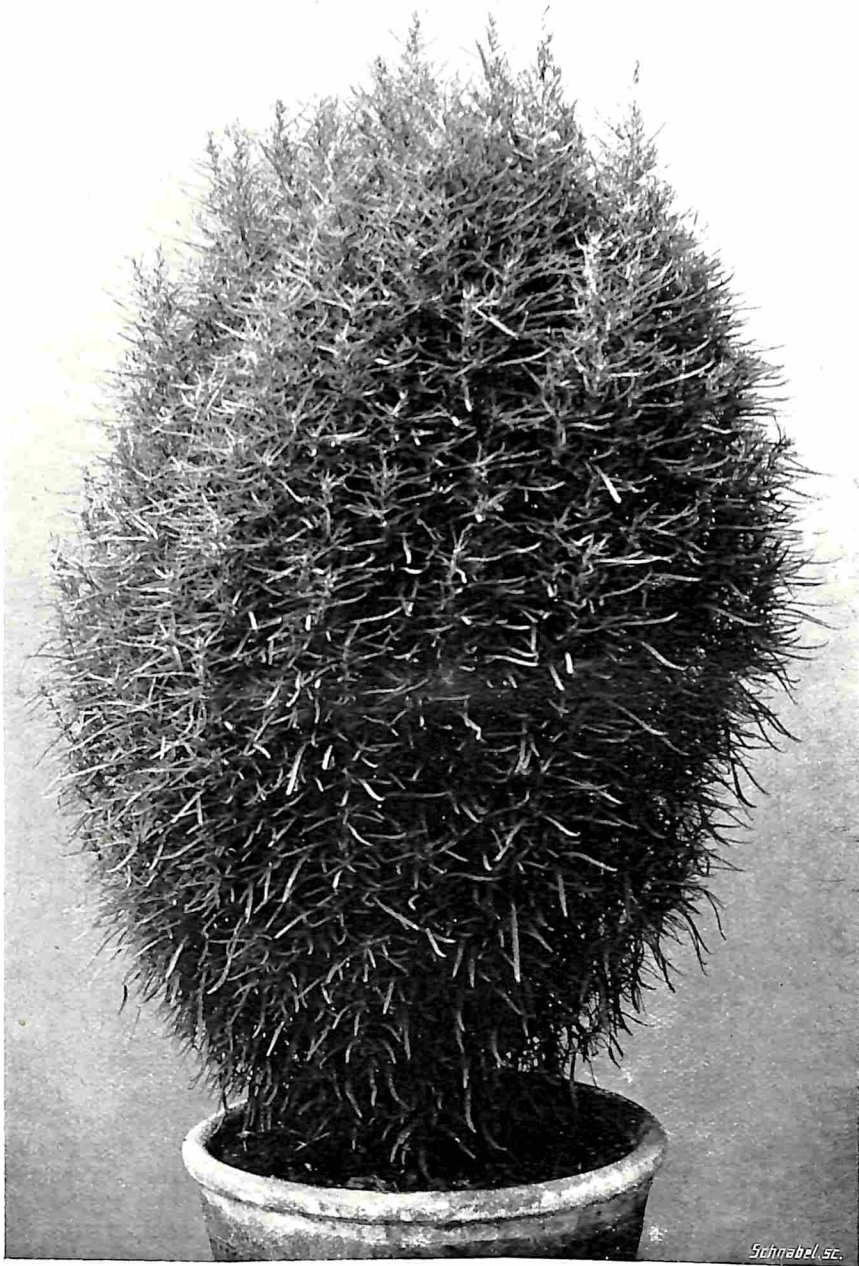
Einde Maart ongeveer worden de zaden, die bij iederen goeden zaadhandelaar goedkoop te verkrijgen zijn, in een zaadtest onder z.g.n. koud glas, d.w.z. in een kouden bak, gezaaid. Later, einde April, kan men ze ook op den open grond uitzaaien; wij raden echter aan dit liever in een bak te doen, daar de planten, om mooi te worden, toch geheel vrij moeten staan en men ze dus gemakkelijker ter bestemder plaatse kan uitplanten, daarbij heb-

ben de jonge plantjes nog wel eens van de voorjaarskoude te lijden, waartegen men ze in een bak beschermen kan.

De zaden zullen vrij spoedig opkomen en zoodra de jonge plantjes behoorlijk te hanteeren zijn, moeten zij ieder afzonderlijk in een klein potje worden uitgeplant, waartoe men bij voorkeur een lichte grond gebruikt, bijv. bladgrond, vermengd met wat boschgrond en bakaarde. De jonge plantjes worden nu weder in den bak gegraven en bij goed weer zorgt men voor voldoende versche lucht, schermen is onnoodig. Spoedig zullen de *Kochia's* gaan doorgroeien en zoodra men bemerkt, dat zij goed aangeworteld zijn, moeten zij in grootere potjes worden overgeplant, waartoe hetzelfde grondmengsel en wat meer bakaarde. Zoo gaat het met wat minder boschgrond en wat meer bakaarde. Zoo gaat men door. Het zal nu blijken dat het planten zijn, die snel groeien en wil men er mooie exemplaren van kweeken, dan moet er dus voor gezorgd worden, dat zij steeds aan den groei

blijven, wat door herhaaldelijk verpotten het best bereikt kan worden. Bij goed weer zorgt men steeds voor voldoende frische lucht. Einde April neemt men de ramen overdag van den bak af om die er 's nachts weder op te leggen en begin Mei behoeven zij alleen nog maar bij slecht weer gedekt te worden. Voor één ding moet echter goed gezorgd worden, n.l. voor het gieten: worden zij één keer goed droog, dan is er groot gevaar, dat zij bedorven zijn. Ook moet men er op letten, dat zij na het verpotten niet dadelijk in de zon staan, zij moeten dan een paar dagen geschermd worden, tot men bemerkt, dat zij weder aan den groei zijn.

Half Mei kunnen zij nu buiten uitgeplant worden. Wil men plezier van haar hebben, dan moet men ze in goed toebeide en bemeste aarde planten, de grond moet van te voren behoorlijk gespit en goed diep losgemaakt zijn. Zij moeten geheel vrij op minstens 1 M. onderlingen afstand en zoo luchtig en licht mogelijk staan, hoe meer zon hoe beter. Zoodra zij buiten uitgeplant zijn, beginnen de *Kochia's* met gang door te groeien en begin Juli heeft men er prachtige plantjes van, ongeveer 70 à 80 c.M. hoog en mooi gevormd. Op eenigen afstand gezien, gelijken het dan precies jonge Conifeertjes, zoo mooi pyramidaal zijn zij, zooals op nevensgaande afbeelding trouwens duidelijk te zien is. Haar bladeren zijn ongeveer 6 c.M. lang en 2 c.M. breed, daarbij licht sappig groen. Het is dan een plant — een boompje zouden wij haast gezegd hebben — waar ieder met plezier naar kijkt en die vooral de aandacht trekt, wanneer zij begint te verkleuren, eindelijk donkerrood wordt en dan haar naam „Bren-

KOCHIA TRICHOPHYLLA.

nender Busch" alle eer aandoet.

Ook in potten laat zij zich zeer goed kweeken. Het hier afgebeelde exemplaar, dat einde Augustus werd gefotografeerd, is in een pot gekweekt en ruim 70 c.M. hoog, de pot heeft een doorsnede van 30 c.M., waaruit dus blijkt, dat zij dan herhaaldelijk moet verplant worden, waartoe men voedzamen, doch planten moeten des zomers buiten, op een zonnige, luchtige plek de roode planten ongetwijfeld een mooi effect zullen maken.

De *Kochia trichophylla* is een plant, die wij ieder plantenliefhebber met de meeste gerustheid durven aanbevelen. Bij een weinig oplettendheid is zij zeer gemakkelijk in de cultuur en wij zijn er zeker van, dat ieder die haar ziet, én midden in den zomer, zal zeggen: „Wat een aardige plant is dat".

E. TH. W.